

Posudek oponenta diplomové práce – HTF UK

Vývoj chápání sugesce v průběhu dějin

Oponent: Mgr. Jiří Motl, Ph.D

Autor: Bc. Jakub Kroulík

Text práce se věnuje tématu vývoje chápání sugesce, přičemž se také zabývá vztahem sugesce k náboženství. Autor si všímá různých náboženských fenoménů, které vysvětluje jako formu sugesce. Velká část textu je jakýmsi přehledem knih a autorů, kteří se tématu věnovali na akademické půdě i mimo ni, českých i zahraničních. Student v textu představuje také vlastní pojetí sugesce, z kterého např. vyplývá, že hypnóza neexistuje jako ostře oddělená kategorie od jiných forem sugesce. Nejde o odlišný stav, ale spíše o odlišný kontext.

Student práci předkládá již podruhé a tato verze je v mnoha ohledech lepší. Jde o práci poměrně originální. Z textu je patrná hluboká praktická, ale i teoretická znalost fenoménu sugesce. Oceňuji množství literatury, s kterou text čtenáře seznamuje (zvláště u české literatury půjde o přehled takřka vyčerpávající). Práce má však stále některé významné nedostatky.

Problém oborového zaměření: Práce je poměrně málo religionistická, věnuje se převážně různým pojetím sugesce a jen menší část se věnuje vztahu sugesce a náboženství.

Cíl a metody práce: Cíl práce je stanoven nejasně. V textu není zcela zřejmá metodologie a výzkumné otázky jsou formulovány tak, že není jasné, jestli byly uspokojivě zodpovězeny.

Šířka tématu: Zásadním problémem práce je, že si student stanovil *příliš široké téma*, nebo spíše celé spektrum témat. Zvláště u religionisticky relevantních témat nacházíme spíše kusé připomínky, odkazy, náznaky paralel mezi náboženskými fenomény a sugescí. Teze jsou mnohdy nedomyšlené, nebo bez důkladnější argumentace. Zúžení tématu by práci výrazně prospělo, student by mohl předložit hlubší analýzu vztahu sugesce a náboženství.

Struktura práce trpí tím, že text řeší příliš mnoho témat. U mnohých částí není jasné, jaký mají vztah k celku práce. V kapitole *Sugesce ve 21. století* je např. podkapitola *Zneužívání sugesce*, kde vychází student zejména z textů napsaných v 19. a 20. století.

Rozsah práce je poněkud nadměrný (cca 250 normostran).

Formální stránka: v textu je několik překlepů, poznámky číslo 45 a 46 jsou zdvojené. Na straně 37 jsou uváděny definice hypnózy několika autorů, u nichž je uvedeno jen příjmení, pro identifikaci by byla vhodná celá jména a případně i odkaz na zdroj. V některých poznámkách pod čarou je autor uveden velkými písmeny, jinde ne, někde je uveden název díla, jinde ne. Na některých místech textu jsou poznámky pod čarou psány různě velkými písmeny/číslly.

Redukcionismus: Text poukazuje na to, že v rámci náboženství funguje celá řada forem sugesce. Tyto poukazy však často trpí redukcionistickou optikou. Dané fenomény student vysvětluje jako formu sugesce, ale pozapomíná na komplexnost daných fenoménů. Student např. nevěnuje dostatečnou pozornost tomu, že jím posuzované fenomény mají určitý etický rozměr, že plní svou funkci v celku daného náboženství a pomáhají člověku např. rozumět smyslu vlastní existence atp. Komplexní náboženské fenomény jsou v textu nevhodným způsobem simplifikovány, či odsvětlovány (v kapitole 4.4 student vysvětluje např. exorcismus jako formu sugesce). Jakoby široké spektrum náboženských fenoménů bylo možné jednoduše redukovat na důsledek sugesce.

Studentova perspektiva na vývoj náboženství odpovídá některým evolucionistickým koncepcím z přelomu 19. a 20. století, nebo marxistickoleninské perspektivě. Příklad: „První lidé se pokoušeli vysvětlit si pro ně záhadné, často je ohrožující jevy prostřednictvím své fantazie, a protože nebyli schopni rozlišit mezi korelací a kauzalitou a jejich tehdejší znalost přírodních zákonů byla minimální, o to více jejich fantazie bujela a pro jimi prožívané sugestivní fenomény hledali vysvětlení v podobě božstev, bytostí, démonů, duchů, kouzel a pověr“ (s. 156).

Chybí hlubší zanoření do analýzy náboženských fenoménů: V textu je množství míst, kde student něco tvrdí, otevře velké téma, ale po pár větách od tématu odchází, aniž by argumentaci dotáhl. Příkladem je třeba pasáž, kde student poukazuje na podobnosti mezi halucinacemi vyvolanými sugescí a halucinacemi, či vizemi, které se objevují v náboženském kontextu. Text zde naznačuje, že halucinace v náboženském kontextu označujeme jako vize, protože slovo halucinace by znělo pejorativně. Student zde opomíjí složitost tématu, různé podoby těchto fenoménů, možné propojení s duševními poruchami atp.

Další příklady: V poznámce 411 student cituje autora, podle kterého jsou všechny formy davového přesvědčení náboženské. To je silná teze, která by vyžadovala hlubší religionistickou analýzu, ale zde jde spíše o výkřik.

V kapitole *Zkoušky sugestibility* student označuje některé projevy letniční spirituality jako formu „pseudohypnózy“ (s. 84). Téma by zasloužilo hlubší religionistickou analýzu.

„V případě náboženské oblasti je tento problém vyřešen vírou subjektu a jeho nekritickým odevzdáním...“ (s. 89). V tomto odstavci autor naznačuje, že věřící se nekriticky odevzdávají náboženskému představiteli, což je religionisticky nepřijatelné zobecnění. V textu student také příliš snadno spojuje působení náboženských představitelů s manipulací (viz s. 103).

Na mnoha místech se objevují pasáže, kde pokulhává logika argumentace. Řada pasáží je **nejasně či nepřesně formulovaná**. Např.: „Spouštěčem efektu je zpravidla vnější, autoritativní činitel, který v subjektu vzbuzuje víru, přesvědčení o účinnosti a očekávání sugestorem přesně specifikovaného výsledku. Příjemcem je psychická složka nervového systému pacienta“ (s. 64). Není jasné, co je psychická složka nervové soustavy. Navíc zde chybí poukaz na to, že placebo působí i na somatickou rovinu.

„Tato změna může být způsobena mnoha faktory, jako jsou například statistický ústup k průměru, spontánní zlepšení, snížení stresu, špatná původní diagnóza, očekávání subjektu a klasické podmiňování, a jejich kombinacemi“ (s. 64). Tato věta postrádá vnitřní logiku. Placebo efekt může být způsoben statistickým ústupem k průměru?

Oceňuji praktickou i teoretickou znalost studenta v oblasti sugesce, ale z religionistického hlediska má práce stále značné nedostatky. **Doporučuji tedy práci k obhajobě s hodnocením dobře (3).**

Mgr. Jiří Motl, Ph.D.